

МУҒАЛЛИМ ҲАМ ҮЗЛИКСИЗ БИЛИМЛЕНДИРИЎ

Илимий-методикалық журнал

2024

4/4-сан

*Ўзбекистон Республикасы Министрлер Кабинети жанындагы
Жоқарғы Аттестация Комиссиясы Президиумының
25.10.2007 жыл (№138) қарары менен дизимге алынды*

*Қарақалпақстан Баспа сөз ғәм хабар агентлиги тәрәпинен
2007-жылы 14-февральдан дизимге алынды.
№01-044-санлы ғуўалық берилген.*

Нөкис

4/4-сан 2024

апрель

Шөлкемлестіріушілер:

Қарақалпақстан Республикасы Халық билимлендириу Министрлиги,
ӨЗПИИИ Қарақалпақстан филиалы

Редактор:

А. Тилегенов

Редколлегия ағзалары:

Мақсет АЙЫМБЕТОВ
Нағмет АЙЫМБЕТОВ
Адхамжон АБДУРАШИТОВ
Байрамбай ОТЕМУРАТОВ
Ерполат АЛЛАМБЕРГЕНОВ
Алишер АЛЛАМУРАТОВ
Дилшодхўжа АЙТБАЕВ
Интизар АБДИРИМОВА
Мавлюда АЧИЛОВА
Нуриддин АЧИЛОВ
Тўлқин АЛЛАЁРОВ
Марифжон АХМЕДОВ
Умида БАҲАДИРОВА
Фархад БАБАШЕВ
Ботир БОЙМЕТОВ
Гулзода БОЙМУРОДОВА
Шахло БОТИРОВА
Маманазар ДЖУМАЕВ
Асқар ДЖУМАШЕВ
Алишер ЖУМАНОВ
Гүлнара ЖУМАШЕВА
Холбой ИБРАГИМОВ
Умида ИБРАГИМОВА
Лола ИСРОИЛОВА
Меруерт ПАЗЫЛОВА
Асқарбай НИЯЗОВ
Сабит НУРЖАНОВ
Захия НАРИМБЕТОВА
Мехри НАРБАШЕВА
Улфат МАҲКАМОВ
Уролбой МИРСАНОВ
Нуржан МАТЧАНОВ
Сафо МАТЧОН
Шукурилло МАРДОНОВ
Шахсанам МАТУПАЕВА

Лобар МУХТОРОВА
Камаладин МАТЯКУБОВ
Раъно ОРИПОВА
Бахтиёр РАХИМОВ
Фурқат РАЖАБОВ
Сайёра РАХМОНОВА
Арзы ПАЗЫЛОВ
Барлықбай ПРЕНОВ
Дилшода САПАРБАЕВА
Феруза САПАЕВА
Зайниддин САНАҚУЛОВ
Қаххор ТУРСУНОВ
Амина ТЕМИРБЕКОВА
Нурзода ТОШЕВА
Қуанишбек ТУРЕКЕЕВ
Гулноз ТУРАЕВА
Гулмира ТОЖИБОЕВА
Тажибай УТЕБАЕВ
Мамбеткерим ҚУДАЙБЕРГЕНОВ
Амангелди КАМАЛОВ
Дилбар ҚАРШИЕВА
Вохид КАРАЕВ
Дилбар ҚОДИРОВА
Ризамат ШОДИЕВ
Абдушукур ШОҒҚОРОВ
Дилфуза ШАББАЗОВА
Зафар ЧОРШАНБИЕВ
Рустам ФАЙЗУЛЛАЕВ
Дўстназар ХИММАТАЛИЕВ
Тармиза ХУРВАЛИЕВА
Умид ХОДЖАМҚУЛОВ
Жавлонбек ХУДОЙБЕРГЕНОВ
Гулрухсор ЭРҒАШЕВА
Гавхар ЭШЧАНОВА
Қонысбай ЮСУПОВ

МАЗМУНЫ

Султанов Б. Академик Чаржоё Абдировтың туўылғанына — 90 жыл. Ибрат мектебин жаратқан инсан еди	7
--	---

ТИЛ ХАМ ӘДЕБИЯТ

Fozilov O. O'zbek va ingliz tillarida hosila nominalining motivatsion asoslari (perefrazalar misolida)	16
Botirova Sh.I. Ulug'bek Hamdam qissa poetikasida ong osti kechinmalarida axloq talqini	22
Juraeva G.A. Bolalar she'riyatida shakliy izlanishlar	27
Aliyeva Z. Ornitonim komponentli ingliz va o'zbek idiomalarining tahlili	36
Alimova Sh. Ingliz va o'zbek tillarida pora va ta'magirlik konseptlarining lingvomadaniy va semantik talqini	41
Aliyeva Z. Ingliz va o'zbek tilida ornitonim komponentlari bo'lgan frazeologik birliklar haqida ilmiy qarashlar	45
Eshquvvatova G. Ingliz va o'zbek tillarida frazeologizmlarning tasnifi food/taom komponentli frazeologik birliklari misolida	49
Марданов А. Основные понятия логико-семантических моделей	53

ПЕДАГОГИКА, ПСИХОЛОГИЯ

Maxmudova M. Yan Amos Komenskiyning pedagogik faoliyati va nazariyasi	57
Karshiyev J.A. Talabalar ma'naviyatini rivojlantirishning innovatsion metod va vositalari	64
Abdimurotov O.U. Geografiya darslarida mustaqil ta'limni tashkil etishda modulli ta'lim texnologiyasidan foydalanish metodikasi	72
Жамолдинова О. Халқ педагогикасида соғлом турмуш маданияти масалалари	82
Irisboeva X.O' Milliy didaktik terminologiya tizimining shakllanishi va taraqqiyot yo'llari	94
Расулов О. С. Оммавий жавобгарлик механизми маҳалла тузилмасини бошқариш самарадорлигини ошириш асоси сифатида	104
Ismailov S.A. Bo'lajak kimyo o'qituvchilarida xalqaro baholash topshiriqlarining formati: kognitiv darajalari, kontekstlari, mazmun sohalarini tushuntirish	109
Isabayeva M.M., Toshpulatova D.S. O'quvchilarda kreativ faoliyatni rivojlantirish funktsiyalari	116
Jabborov M. Tarbiyasi qiyin o'quvchilar bilan ishlashning shakl va metodlari	121
Irisboeva X.O' Milliy didaktika bo'lajak o'qituvchilarning ilmiy-metodik kompetensiyasini shakllantirish omili sifatida	128
Usmanova Sh. DJ. Kasbiy shakllanishda ijtimoiy faollik va intellektual xususiyatlar	132
Mahkamova Sh. Innovatsion texnologiyalar asosida musiqa san'ati boshqaruvi	137
Xo'jamqulov P., Musayev N., Muminova D. Umumta'lim maktablari o'quvchilarida ta'limiy-tarbiyaviy immunitetni shakllantirish yo'llari	143
Qayumov J. O'quvchilarga xonandalik asarlarini erkin va ifodali kuylatish uslublari	147
Musayev N., Xo'jamqulov P. O'zbek milliy maqom san'atini yosh ijrochilarga o'rgatishda etibor qaratilishi lozim bo'lgan jihatlar	154
Rajabova S. Kasb ta'limi o'qituvchilarini tayyorlashda Marvelous Designer dasturidan foydalanish metodikasi	159
Yunusov O. Musiqa ta'limida qo'shiq kuylash ijodiy faoliyatga o'rgatish	165
Umarov A. Pedagogik-kasbiy kompetentlik ta'lim jarayonini rivojlantirishning muhim omili sifatida	171
Eshankulova D. Umumta'lim maktablarida kimyo fanining o'qitilishi va zamonaviy interfaol metodlarning qo'llanilish uslublari	176
Yadgarova D. Talabalar valeologik madaniyatini rivojlantirishning pedagogik mexanizmlarini takomillashtirish	181
Lafasov B. Texnologiya fanini o'qitish jarayonida o'quvchilarni muhandislik kasblariga yo'naltirishda "STEAM – ta'lim"	186
Mo'minov K. Forsayt texnologiyalar asosida talabalarning kreativ kompetensiyalarini rivojlantirishda innovatsion yondashuv	190

Umirova G. Texnika oliy ta'lim muassasalari talabalarida rahbarlik qobiliyati va boshqaruv kompetensiyasini rivojlantirishning tarkibiy qismlari	200
Ernazarova M.J. Boshlang'ich sinf o'quvchilarida klasterli yondashuv asosida amaliy ko'nikmalarni shakllantirish va rivojlantirish	206
Qosimov Sh. Bo'lajak o'qituvchining kasbiy kompetensiyalarini shakllantirish	213
Xayitova Sh. Oilada o'zaro muloqot madaniyatini shakllantirishning pedagogik omillari	225
Xoliqova R. Ona tili ta'limida o'quv topshiriqlarini metodik-pragmatik takomillashtirish	230
Muxitdinova M., Syomkina A. Bo'lajak musiqa o'qituvchisining kasbiy-pedagogik kompetensiyalari	235
Maxkamova M. Pedagogika oliy ta'lim muassasalari talabalarida kasbiy sifatlarni rivojlantirishning pedagogik xususiyatlari	239
Muslimov Sh. Bo'lajak texnologik ta'lim o'qituvchilarining kasbiy sifatlarini shakllantirish mezonlari	243
Xaydarova M. Ta'lim qonunlari - uni samarali tashkil etish bu ba'zi muhim talablar uchun asosdir	247
Toshmatova Sh., Ernazarov Z. Bilogiya faning yangi metodikalari	252
Xakimov T. Sharq allomalarining pedagogik qarashlari asosida oliy ta'lim talabalarining pedagogik tafakkurini oshirishni takomillashtirish	259
Nazirova F. O'qituvchi faoliyatida pedagogik va kommunikativ qobiliyat	265
Irmatova M. Boshqaruv psixologiyasining fundamental asoslari	271
Xaydarova M. Yangi pedagogik texnologiyalardan foydalanishda o'quvchilarni kasb-hunarga yo'naltirish	277
Rasulova M. O'qituvchilarning loyihaga asoslangan o'qitish kompetentligini rivojlantirishning zamonaviy usullari	283
Djabbarova N. Talaba-qizlarda liderlik sifatlarni rivojlantirishning ta'limiy imkoniyatlari	288
Haydaraliyeva Z. O'zbekiston ta'lim tizimini xorijiy tajribalar asosida rivojlantirish	295
Rajabov X. Bo'lajak kimyo o'qituvchilarining axborot-metodik kompetentligini takomillashtirishda raqamli ta'lim texnologiyasidan foydalanish tamoyillari	301
Буртешова А.Б. Эмпатия в современных направлениях консультирования и психотерапии	308
Сайдахметова Д.Х. Ўқувчиларда касбий-ижодий кўникмаларни шакллантиришнинг ривожлантириш кўникмалари	316
Kayumova G.A. Factors in the development of language and speech culture in young people	324
Saidova D.B., Burieva K.E. "Chirchiq modeli" asosida ilmiy kognitiv kompetentligini rivojlantirish psixologik omillari	328
Саидова Д.Б., Буриева К.Э. Методы и приемы мотивации учащихся при обучении биологии и особенности процессов запоминания	334
Mavlonova G.Dj., Matniyazova H.X. Takroriy ekin sifatida ekilgan soyaning genetik kolleksiyasi namunalarining morfologik belgilari	341
Мирзарахимова Г. И. Динамика интеллекта слаборечевых подростков	350
Khamrakulova O.A. Strategies for developing students' critical thinking skills in teaching foreign languages	354
Radjabova Z.M. Kasb tanlash faoliyatining asosiy psixologik muammolari	360
Jabborova S.A., Bahodirova M.J., Nurmetov X.S. Belgilarning jins bilan birikkan holda irsiylanishi mavzusini mustahkamlashda zamonaviy pedagogik usullar va texnologiyalarni qo'llash	367

МИЛЛИЙ ИДЕЯ ҲАМ РУЎХИЙЛИҚ ТИЙКАРЛАРИ, ТАРИЙХ, ФИЛОСОФИЯ

Xakimova B.M. Gender o'z-o'zini rivojlantirish jarayonida maktab o'quvchilarining ijodiy qobiliyatlarini o'stirishning nazariy jihatlarini	374
Sarsenbaev A. Haqoratning jinoiy-huquqiy tasnifi	380

BOSHLANG'ICH SINIF O'QUVCHILARIDA KLASSTERLI YONDASHUV ASOSIDA AMALIY KO'NIKMALARNI SHAKLLANTIRISH VA RIVOJLANTIRISH

Ernazarova M.J.

Chirchiq davlat pedagogika universiteti o'qituvchisi

Tayanch so'zlar: klaster, klasterli yondashuv, ijodiy klaster, amaliy ko'nikma.

Ключевые слова: кластер, кластерный подход, творческий кластер, практические навыки.

Key words: cluster, cluster approach, creative cluster, practical skills.

Kirish. Ma'lumki, har qanday davlatning rivojlanishi uning amaliy salohiyatiga bog'liq. Amaliy salohiyat esa xalqaro andozalardagi zamonaviy taraqqiyotni ta'minlay oladigan o'z fikriga ega, malakali, bilimli, yuksak axloqli kadrlar hisoblanadi. O'zbekiston mustaqillikni qo'lga kiritgan dastlabki kunlardanoq amaliy salohiyati yuqori kadrlarning yangi avlodini shakllantirishga yo'naltirilgan davlat siyosatini yuritib kelyotgani ayni haqiqat. Bu yo'lda amalga oshirilgan asosiy vazifalaridan biri mustaqil O'zbekistonni rivojlantirishga asos bo'ladigan yangi ta'lim tizimining tashkil etilishi bo'ldi.

Respublikamizda yuz berayotgan ta'lim sohasidagi o'zgarishlar asosida boshlang'ich ta'lim tizimida kasbiy va metodik faoliyat samaradorligini oshirish, o'qituvchilarning kreativ potentsialini rivojlantirish yuzasidan keng miqyosda izlanishlar olib borilmoqda. Bugungi kunda boshlang'ich ta'limda ta'lim klasterini ta'minlashning texnologik bosqichlari, o'quv-bilish faoliyati tavsifiga mos keluvchi muammoli, hamkorlikda o'qitish, individuallashtirish, izlanishli-tadqiqotchilik, o'quv axborotlari ustida ishlash, ta'lim-tarbiya jarayonini modernizatsiya qilishning ustuvor yo'nalishlari: noformal (o'qitish-asosiy izlanish - Hamkorlik strategiyasi asosida o'quv jarayoniga innovatsiyalar, onlayn o'qitish, tyutorli ta'limga urg'u berilishi) va informal (o'qitish - individual holatda va shaxsiy) o'qitish mazmunini takomillashtirish, bolalarning nutq va tafakkurini rivojlantirishning samarali shakl va metodlarini ishlab chiqish, mashg'ulotlarning integratsiyalashuvini

ta'minlashning turli modellari va texnologiyalarini yaratish zaruratini yuzaga keltirmoqda.

Shunday ekan boshlang'ich sinf o'quvchilarini amaliy ko'nikmalarini shakllantirish va rivojlantirish va bu borada ta'limda ham klasterni amalga oshirish, bugungi kunning talablaridan biri hisoblanadi. Zamon talabidan kelib chiqqan har qanday yangi tendentsiyalar maktabga kirmasin, dasturlar va darsliklar qanday o'zgarmasin, o'quvchilarning amaliy faollik madaniyatini shakllantirish har doim asosiy umumiy talablardan biri bo'lib kelgan va shunday bo'lib qolaveradi.

Mavzuga oid adabiyotlar tahlili

Boshlang'ich sinf o'quvchilarini amaliy ko'nikmalarini shakllantirish va rivojlantirish borasida so'z yuritar ekanmiz bu amaliyotni eng avvalo tarbiya fani misolida ko'rib chiqish maqsadga muvofiq bo'lar edi. Yosh avlodda amaliy ko'nikmalarni shakllantirish uchun tarbiya, odob-axloq borasida adabiyotlarga quyidagicha fikrlar keltirilgan:

Sharq Renessansi deb nomlangan IX-XV asr Markaziy Osiyo ma'naviy madaniyatining eng yuksakka ko'tarilgan, ma'naviy boy davri bo'ldi. Bu davrda Sharq madaniyatini umuminsoniy qadriyat darajasiga ko'tara olgan markaz ya'ni "Ma'mun akademiyasi" (IX asr, Bag'dodda, "Baytul hikma") tashkil etildi. Akademiyada "Yaqin va O'rta Sharq xalqlari moddiy va ma'naviy madaniyatining qo'shilishi asosida hozirgi Markaziy Osiyo madaniyatining mahsus bir-biridan ajratilmagan ko'p qirrali qorishiq turi vujudga keldi. Mana shu ko'p qirrali ilmiy qadriyatlarning yuzaga kelishida allomalarimiz Muhammad ibn Muso al-Horazmiy (780-850), Ahmad al-Farg'oniy (247-861), Ahmad ibn Abdulloh al-Marvaziy (IX asr), Abu Nasr Forobiy (870-950), Abu Ali Ibn Sino (980-1037), Abu Rayhon Beruniy (975-1050) kabi olimlarimizning xizmatlari beqiyosdir. Bu davr o'zining har tomonlama yuksakligi, yaratgan boy madaniy merosi, milliy qadriyatlari, jahonga mashhur allomalarning yetishib chiqqanligi bilan ham alohida ajralib turadi. "Sharq mutafakkirlarining ma'naviy madaniyat sohaga qo'shgan ulushlari nihoyatda boy bo'lib, mazmunan qadriyatlarning barcha yo'nalishlarini qamrab olganligi bilan karakterlidir. Ular:

aqliy madaniyatni shakllantirish bilan bog'langan qadriyatlar;

ma'naviy-ruhiy qadriyatlar;

ijtimoiy-siyosiy qadriyatlar;

badiiy-nafis qadriyatlar;

diniy qadriyatlar tarzida o'z ifodasini topgan."

Mutafakkirlarning fikriga ko'ra, insonparvarlik g'oyalarining amalga oshishi, ma'naviy barkamollikka erishish uchun chuqur bilim olish va ma'rifatli bo'lish lozim. Ular ilmlilikni umuminsoniy qadriyat darajasida ulug'lab, jamiyatning barcha a'zolarini ilm egallashga chaqiradilar, ilmning inson ma'naviy hayotda tutgan o'rnini yuqori baholaydilar. Abu Nasr Forobiyning pedagogik qarashlari, ta'lim-tarbiya haqidagi ta'limotni o'rganishda inson hislatlari to'g'risidagi falsafiy fikrlari nihoyatda muhim ahamiyat kasb etadi. U o'zining falsafiy qarashlarida odamning tuzilishini, ruhiyatini, moddiy va ma'naviy olamini o'rganishga ahamiyat berib, inson barcha boshqa jismlarda bo'lmagan qobiliyat va kuchga-ruhiy quvvatga-aql va so'zlash qobiliyatiga ega, bu kuch uni tabiatdagi boshqa jismlardan ajratib turadi va uning ustidan hokim bo'lish imkoniyatini berganligi namoyon bo'ladi. Forobiy bu dunyoqarashida narsa hodisalarni bilish, inson aqlini bilim bilan boyitish uni ilimli, ma'rifatli qilish uchun xizmat qiluvchi ruhiy jarayonlarga alohida e'tibor bergan. Forobiy o'zining "Baxt-saodatga erishuv haqida", "Fanlarning tasnifi", "Falsafani o'rganishdan oldin nimani bilish kerakligi to'g'risida", "Ilmlar va san'atlar fazilati" kabi ko'plab risolalarida insonning ma'naviy rivojlanishi ilm-ma'rifatga bo'liqligini aytib o'tgan.

Abu Rayhon Beruniy esa bilim umuminsoniy qadriyatlarni o'rganishning kaliti ekanligini alohida ta'kidlab, ilm-ma'rifatli odam jamiyat taqdiri, insonlar taqdiri uchun kurashuvchan, barcha yomonliklardan uzoqdir. "Ilmning foydasi ochko'zlik bilan oltin-kumush to'plash uchun bo'lmay, balki u orqali inson uchun zarur narsalarga ega bo'lishdir", - degan fikrni ilgari surgan.

Yusuf Hos Hojibning "Qutadg'u bilig" asarida aqliy, axloqiy, mehnat, jismoniy va nafosat tarbiyasiga doir fikrlari katta tarbiyaviy ahamiyatga ega. U insonni ulug'laydi. Yusuf Hos Hojibning fikricha, insonning ulug'ligi aql-idroki, so'zlash qobiliyati, bilimi, uquvi, hunarga egaligidadir. Mnutafakkir o'quv va bilimni farqlaydi: o'quv tug'ma ravishda inson ruhiyatida mavjuddir, bilim esa o'qish-o'rganish va mehnat tufayli egallanadi. Agar ularning har ikkisi o'zaro birlashsa, insonning qadri ortadi: Zakovat qarda bo'lsa, ulug'lik bo'ladi, Bilim kimda bo'lsa, buyuklik oladi. Zakovatli uqadi, bilimli biladi, Bilimli, zakovatli tilakka yetadi", - deya ta'kidlaydi. Yusuf Hos Hojib ta'lim va tarbiyaning uzviy bog'liq holda bo'lishini tavsiya etadi, o'g'il bolalarning bir necha san'at turlarini va hunarlarni tugal o'rganmoo'i lozimligini ta'kidlaydi, bu-ularning kelajak hayotlari, jamiyat rivoji uchun zarurligini aytadi.

Abu Ali ibn Sino etika va axloqiy tarbiya masalalarini falsafiy-pedagogik asosda yoritib berishga harakat qiladi. U ayniqsa, oila tarbiyasida ota-onaning

o'rniga alohida to'xtalib: "Bola tug'ilgach, avvalo, ota unga yaxshi nom qo'yishi, so'ngra esa uni yaxshilab tarbiyalashi kerak", degan g'oyani ilgari suradi. Al-Xorazmiy esa insonning xulq-atvori, xatti-harakati mantiqiy fikrlashga asoslangandagina mukammal shakllanishi mumkin, deya ta'kidlaydi.

Sharq mutafakkirlari vijdon pokligi, oila, ota-ona, xalq, farzand burchi haqida olg'a surilgan g'oyalarning asosini insonparvarlik tashkil etadi. Zero ota-ona va farzandlarning o'zaro munosabati, burchi ma'naviy qadriyatlarning oltin kalitidir.

Ibn Sinoning tibbiy risolalarida, "Donishnoma" asarida, Kaykovusning "Qobusnoma", Yusuf Hos Hojibning "Qutadg'u bilig", Sa'diyning "Guliston", "Bo'ston", Alisher Navoiyning "Hayrat ul-abror", "Mahbub ul-qulub" asarlari bevosita ma'naviy fazilatlar, odob-axloq va tarbiya masalalariga taalluqlidir. Ular yuksak ma'naviy fazilatlarni umuminsoniy qadriyatlar doirasida talqin etib, jamiyatning ijtimoiy-iqtisodiy taraqqiyotida ma'naviy omillarni yuksak baholaganlar. Ular "Fozil jamoa", "Fozil shahar", komil insonni shakllantirishning asosi ma'naviy omillarga bog'liq degan g'oyani ilgari surganlar.

Tadqiqot metodologiyasi

Har bir yetuk mutaxassis ta'lim beradigan fanlari turkumini ilmiy – nazariy jihatdan o'zlashtirishi, ilmiy bilishga doir g'oyalar, nazariyalar va qonuniyatlarning mazmun – mohiyatini bilishi lozim.

Ilmiy nuqtai nazardan nazariya – bu jarayon mohiyati haqidagi haqiqiy isbotlangan, tasdiqlangan bilimlar tizimi sifatida qaraladi. Nazariya - ilmiy bilishning oliy shakli bo'lib, tadqiq etilayotgan obyektning tarkibini, funksiyasini hamda rivojlanishini, uni tashkil etgan elementlar o'rtasidagi aloqadorlik va bog'liqlikni ochib beradi.

Fan qonunlari – obyektiv qonunlarni nazariy tasdiqlash shaklida ifodalanishidir (ya'ni tadqiq etilayotgan jarayonlarning, obyektlarning, voqealarning umumiy va zaruriy bog'liqlik qonunlarini ifodalaydi).

Davlat va ijtimoiy hayotdagi ma'naviy – ma'rifiy o'zgarishlar, ta'lim – tarbiya jarayonining maqsadi va vazifalari, fanning rivojlanish darajasiga bevosita bog'liq holda o'zgarib yangilanib turadi. Shuni ta'kidlash lozimki, boshlang'ich sinf o'quvchilarining amaliy ko'nikmalarini klasterli yondashuv asosida rivojlantirish uzluksiz ta'lim tizimining oldiga qo'yilgan maqsad va vazifalardan biri bo'lishi lozim. Bugungi talablardan kelib chiqib quyidagi o'qitish qonuniyatlarini pedagogik amaliyotga qo'llash maqsadga muvofiqdir:

1. O'qitish maqsadi, mazmuni, vositalari va shakllarining ijtimoiy muhitga

bog'liqlik qonuni. Ushbu qonuniyat ta'lim – tarbiya jarayonining tarkibiy qismlarini tanlash va shakllantirishda jamiyatdagi ijtimoiy – iqtisodiy, ma'naviy – ma'rifiy o'zgarishlar, ijtimoiy munosabatlarning ta'sirini o'zida aks ettiradi. Mazkur qonuniyat ta'lim oluvchilarda yuksak ma'naviyat, madaniyat va ijodiy fikrlashni shakllantirishga xizmat qiladi.

2. Tarbiyalovchi va rivojlantiruvchi ta'lim qonuniyati – shaxsning tahsil olish jarayoni, bilim, faoliyat usullarini o'zlashtirishi, uning rivojlanishi va shaxsiy sifatlarini shakllanishiga asoslanadi. Mazkur qonuniyat har tomonlama kamol topgan barkamol shaxsni shakllantirishga imkon beradi. Zero uzluksiz ta'lim tizimi orqali har tomonlama rivojlangan barkamol shaxs, o'zining mustaqil fikriga ega bo'lgan fuqaroni shakllantirishni nazarda tutilgan.

Quyida mutaxassisning pedagogik ishga tayyorgarligining zarur va yetarli darajasini ta'minlaydigan asosiy talablarga to'xtalib o'tamiz:

- O'qitish (dars berish) mahorati;
- Tarbiyalash mahorati;
- O'quv – tarbiya jarayonida gumanitar omilni ta'minlaydigan shaxsiy sifatlar;
- Ta'lim olayotganlarning bilimlarini xolisona nazorat qilish va baholash mahorati.

Pedagog boshlang'ich sinf o'quvchilarining amaliy qobiliyatlarini rivojlantirishni o'z oldiga maqsad qilib qo'ysa, bu o'z navbatida undan dars jarayonini samarali tashkil etishni, multimedia vositalari asosida ma'ruzalar tashkil etishni rivojlantirishni, elektron darsliklar, elektron – o'quv metodik ta'minot resurslaridan, innovatsion metodlardan o'quv jarayonida unumli foydalanib, o'quvchilar faolligini oshirishni, ijodkorlik qobiliyatlarini takomillashtirishni talab etadi.

Bolalar bilan pedagogik ishni boshlayotganda, birinchi navbatda, bolaga tabiatan nima berilganini va atrof-muhit ta'sirida nima olinganligini tushunish juda muhim. Chunki inson moyilligini rivojlantirish, ularni qobiliyatga aylantirish – ta'lim va tarbiyaning vazifalaridan biri bo'lib, uni bilimsiz va amaliy jarayonlarni rivojlantirmasdan turib hal qilib bo'lmaydi. Aql-idrokni rivojlantirish jarayoni o'quv va kognitiv faoliyatning to'g'ri tashkil etilishi bilan bog'liq bo'ladi va bu ayniqsa, boshlang'ich maktab yoshida, o'quvchining bilish uchun shaxsiy ehtiyojlari yetarlicha kuchli bo'lganda samarali bo'ladi.

Amaliy ko'nikmalarni rivojlantirishda, mustaqil, ijodiy, izlanish, tafakkurini rivojlantirish asosiy vazifalardan biri hisoblanadi. Boshlang'ich ta'limda bolalarning amaliy rivojlanishining asosiy poydevorini yarata olish kerak, bu esa oiliy ta'lim tizimining oldiga o'z harakatlarini tanqidiy baholaydigan, taqqoslaydigan, muammoni hal qilishning bir necha usullarini ilgari suradigan, ajratib ko'rsatadigan ijodiy, mustaqil fikrlaydigan pedagoglarni tarbiyalash vazifasini qo'yadi. Asosiysi umumiy xulosalar chiqarish; bilimlarni nostandart sharoitlarda qo'llash. Bu faqat bitta shart bilan mumkin bo'ladi: o'quvchining amaliy rivojlanishi ustida tinimsiz ishlash.

Tahlil va natijalar

Boshlang'ich maktab yoshida o'qitish yetakchi faoliyatdir. Shu sababli, bolani maktab hayotiga muvaffaqiyatli moslashishi uchun bir faoliyat turidan ikkinchisiga silliq o'tish zarur. Buning uchun o'qituvchi darsda o'yin texnikasining har xil turlardan foydalanalanishi ularni dars mashg'ulotlarida ham, darsdan tashqari mashg'ulotlarda ham tasniflashi mumkin.

Muvaffaqiyatli o'quv jarayoni uchun darsda maxsus sharoitlar - quvonch, ajablanish, zavqlanish muhitini yaratish maqsadga muvofiq bo'ladi. Bunda —muvaffaqiyatga erishish holatini yaratishdan keng foydalanish , o'quvchilarni o'z kuchiga ishonch bilan ruhlantirish, ular uchun hammasi yaxshi bo'lishiga ishonirish zarur. Boshlang'ich sinf o'quvchilarining o'quv-bilish faoliyatini muvaffaqiyatli tashkil etish individual yondashuvsiz mumkin emas. Qabul qilish, e'tibor, fikrlash, xotira, tasavvur kabi intellektual sohaning tarkibiy qismlarining xususiyatlaridan tashqari, biz har doim bolaning hissiy va irodaviy sohasining xususiyatlarini, shuningdek temperamentning o'ziga xos xususiyatlarini, tezligini hisobga olishimiz lozim. Biz har bir bolaning individual xususiyatlarini hisobga olishga harakat qilishimiz kerak. Differentsial va individual yondashuvlarga muvofiq, o'quvchilar uchun vazifalar shunday tanlanishi kerakki, rag'batlantirishga muhtoj bo'lganlar tegishli bosqichda o'zlari uchun mavjud bo'lgan vazifalarni olib, so'ngra murakkabroq mashqlarga o'tishlari kerak.

Xulosa va takliflar

Xulosa qilib aytganda, boshlang'ich sinf o'quvchilarining amaliy ko'nikmalarini tarbiyalash va ularning darsga bo'lgan qiziqishlarini oshirish maqsadida, qiziqarli topshiriq va masalalarni tanlashga alohida e'tibor berish zarur. Darsga doir tanlanadigan topshiriq va masalalar aniq bir sistemani tashkil qilishligi, o'ziga xos tanlash usuliga va o'qitishning aniq bir maqsadiga qaratilishi zarur. Tanlangan topshiriqlar sistemasi har xil mavzular yuzasidan bo'lishi mumkin.

Topshiriqlarning mazmuni boshlang'ich sinfda tarbiya fanini o'qitishning maqsad va vazifalariga mos kelishi zarur. Tanlangan topshiriqlarni o'zlashtirish natijasida o'quvchi aniq ilmiy bilimga va amaliy malakaga ega bo'lishi kerak.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019 yil 29-apreldagi —O'zbekiston Respublikasi xalq ta'limi tizimini 2030 yilgacha rivojlantirish konsepsiyasini tasdiqlash to'g'risidagi Farmoni. 2-bet.
2. Abdullayeva Barno Sayfutdinovna Tursunova Malika Baxtiyor qizi Xaydarova Mahliyo Xabibullayevna BOSHLANG'ICH TA'LIMDA TARBIYA FANI DARSLIK Toshkent – 2022
3. Azizxo'jaeva N.N. —Pedagogik texnologiyalar va pedagogik mahorat - T.: —O'zbekiston yozuvchilar uyushmasi Adabiyot jamg'armasi, 2003 y.
4. A.S Yefimov —Darslarda o'quvchilarning ijodiy faoliyatini o'stirish. Toshkent —O'qituvchi nashriyoti 1966-yil
5. Ochilov M. —Yangi pedagogik texnologiyalar – Qarshi: Nasaf, 2000 y.
5. Ochilov M. —Yangi pedagogik texnologiyalar – Qarshi: Nasaf, 2000 y.
7. Kamoldinov M., Vaxobjonov B. —Innovatsion pedagogik texnologiya asoslari
8. E.G'oziyev —Talim jarayonida o'quvchilar tafakkurining o'sishi Toshkent —Fan nashriyoti 1980
9. Ernazarova Munisxon Jo'raqulovna "Boshlang'ich sinf o'quvchilarining intellektual qobiliyatlarini klasterli yondashuv asosida rivojlantirish" magistrlik dissertatsiyasi 2023-yil.
10. Ximmataliev D. O. Ernazarova M. J. Matematika o'qitish jarayonida boshlang'ich sinf o'quvchilarining intellektual qobiliyatini rivojlantirish. "Zamonaviy ta'lim tizimini rivojlantirish va unga qaratilgan kreativ g'oyalar, takliflar va yechimlar" mavzusidagi 37-sonli respublika ilmiy-amaliy on-line konfrensiya materiallari

РЕЗЮМЕ

Maqolada klasterli yondashuv asosida boshlang'ich sinf o'quvchilarining amaliy ko'nikmalarini shakllantirish va rivojlantirish, individual faoliyat uslubini shakllantirish, klasterli yondashuvning asosiy imkoniyatlari haqida so'z yuritiladi.

РЕЗЮМЕ

В статье говорится о формировании и развитии практических навыков учащихся младших классов на основе кластерного подхода, формировании индивидуального стиля деятельности, а также об основных возможностях кластерного подхода.

SUMMARY

The article talks about the formation and development of practical skills of elementary school students based on the cluster approach, the formation of an individual activity style, and the main possibilities of the cluster approach.

BO‘LAJAK O‘QITUVCHINING KASBIY KOMPETENSIYALARINI SHAKLLANTIRISH

Qosimov Sh.U.

Termiz davlat pedagogika instituti, dotsent, fakultet dekani

Tayanch so‘zlar: kasb, pedagog, kompetensiya, kasbiy kompetensiya, o‘quv predmetlari, texnologiya, ijodkorlik, bilim, malaka.

Ключевые слова: профессия, педагог, компетентность, профессиональная компетентность, учебные предметы, технология, творчество, знания, квалификация.

Key words: profession, pedagogue, competence, professional competence, educational subjects, technology, creativity, knowledge, qualification

“Kompetentlik” tushunchasining mohiyati. Bozor munosabatlari sharoitida mehnat bozorida ustuvor o‘rin egallagan kuchli raqobatga bardoshli bo‘lish har bir mutaxassisdan kasbiy kompetentlikka ega bo‘lish, uni izchil ravishda oshirib borishni taqozo etmoqda. Xo‘sh, kompetentlik nima? Kasbiy kompetentlik negizida qanday sifatlar aks etadi? Pedagog o‘zida qanday kompetentlik sifatlarini yoritib olishi zarur. Ayni o‘rinda shu va shunga yondosh g‘oyalar yuzasidan so‘z yuritiladi.

“Kompetentlik” tushunchasi ta’lim sohasiga psixologik izlanishlar natijasida kirib kelgan. Shu sababli kompetentlik “noan’anaviy vaziyatlar, kutilmagan hollarda mutaxassisning o‘zini qanday tutishi, muloqotga kirishishi, raqiblar bilan o‘zaro munosabatlarda yangi yo‘l tutishi, noaniq vazifalarni bajarishda, ziddiyatlarga to‘la ma’lumotlardan foydalanishda, izchil rivojlanib boruvchi va murakkab jarayonlarda harakatlanish rejasiga egalik”ni anglatadi.

Kasbiy kompetentlik – mutaxassis tomonidan kasbiy faoliyatni amalga oshirish uchun zarur bo‘lgan bilim, ko‘nikma va malakalarning egallanishi va ularni amalda yuqori darajada qo‘llay olinishi

Kasbiy kompetentlik mutaxassis tomonidan alohida bilim, malakalarning egallanishini emas, balki har bir mustaqil yo‘nalish bo‘yicha integrativ bilimlar va harakatlarning o‘zlashtirilishini nazarda tutadi. Shuningdek, kompetensiya